

CAPUT III.

DE LEGE POSITIVA HUMANA.

ARTICULUS I.

De Potestate legislativa humana generatim.

82. *Nota 1.* Sicut præter legem divinam ad gubernandam rite Ecclesiam necessario in terris a Christo relicta fuit potestas ferendi leges ecclesiasticas : ita præter legem naturalem ad ordinandam rite rempublicam profanam necessaria est potestas ferendi leges civiles; de utraque distinctius agendum, et quidem contra Wickleff., Huss, Luther., Calvinum et horum asseclas, qui potestatem *ecclesiasticam*, item contra Waldenses et Anabaptistas, qui potestatem etiam *politicam* proterve calumniantur.

Definitur autem *lex humana*, ordinatio rationis a potestate humana legitima ad bonum commune promulgata : si ad bonum spirituale ac supernaturale, dicitur *ecclesiastica*, si ad politicum ac naturale bonum ordinatur, *lex civilis* dicitur.

Dividitur universim in *scriptam*, seu litteris consignatam, ut sunt Rescripta, et in *non scriptam* sola voce vel usu introductam, qualis est Consuetudo : in *imperativam*, quæ præcipit vel prohibet aliquid, estque vel affirmativa vel negativa, et in *permissivam*, quæ actum præcise tolerat, si non sit malus, vel pœnam dissimulat, si malus sit; multi tamen negant dari legem seu jus *proprie* permissivum, cum permissio non sit lex, sed silentium legis, obligatio autem, quæ in aliis oritur, ne te impediatur in usu libertatis tuæ circa rem permissam, oriatur ex lege naturali negativa : in *favorabilem*, quæ primario prodest aliquibus, licet aliis secundario fortassis noceat, v. g. leges de dote, causa pia, percussione clerici : et in *odiosam*, quæ primario intendit incommodum seu pœnam, quamvis redundet in bonum commune, v. g. leges tributorum et vectigalium; odia vero restringenda et favores ampliandi sunt, Reg. 15. de R. J., et in dubio lex censenda est favorabilis, quia de Principe beneficium potius, quam odium est præsumendum : in *pure præceptivam*, *pure pœnalem* et *mixtam* : in *prohibentem* tantum et in *irritantem*, de quibus deinceps : demum in *publicam* et *privatam*, quarum hæc in privatorum, illa in bonum communitatis vergit.

II. Triplex hic occurrit quæstio : 1^a. sitne lex humana ipsa duntaxat *lex naturalis* magis evoluta, id quod nonnulli recentiores autumant? 2^a. an potestas legislativa inferat *inæqualitatem hominum* legi naturæ aut gratiæ repugnantem, quam hæretici ex ea inferri criminabantur? 3^a. utrum ferendarum legum humanarum potestas etiam in *improbis* perseveret, contra Wickleffum et Joannem Huss, qui eam solis fidelibus et justis permittebant?

83. *Dico I.* Lex humana, sive ecclesiastica, sive civilis, non est *lex mere naturalis* applicata.

Prob. 1^a. pars. Vera Religio, cui observandæ ac propagandæ deserviunt leges ecclesiasticæ, est supernaturalis quoad pleraque tum credenda, tum agenda; ergo imprimis *vera religio* non est ipsa lex naturalis magis evoluta. Deinde *præcepta Ecclesiæ*, quamvis jus divinum hinc inde ad certum tempus, aliamve circumstantiam determinent et applicent, propterea non dicuntur præcepta divina, quod constat in præcepto confessionis annuæ; ergo multo minus præcepta naturæ sunt.

Prob. 2^a. pars. Lex civilis debet ac potest esse conformis juri naturæ, si sit *honestæ*, h. e. non repugnans rectæ rationi, *justæ*, h. e. spectato fine, agente et forma legis honeste lata, *utilis*, h. e. quæ pro tempore, quo fertur et obligat, prudenter profutura, nec certo obfutura cognoscitur, quin propter hanc conformitatem cum lege naturæ dicatur ipsa lex naturæ; vel certe cum lex naturæ sit *immutabilis*, et ratio naturalis passim *obvia*, lex nulla civilis unquam a jure canonico aboleri aut corrigi, neque Doctores maximi in assignanda legum ratione tantopere a se invicem dissidere potuissent. *Conf.* Lex naturæ et lex humana inter se differunt quoad originem, objectum, subjectum et finem; vide dicta de *jure gentium* num. 37; ergo.

84. *Dico II.* Potestas legislativa humana non repugnat *libertati* hominum, seu naturali, seu christianæ.

Prob. 1^a. pars. Homo, cum jus naturæ nec prohibeat subjectionem, nec præcipiat libertatem, utpote ad naturæ finem non determinate necessariam, nascitur saltem subjicibilis : homo ceu animal natura sociale nascitur propensus ad civilem societatem : homo, quæ provida Dei ordinatio est ad conciliandam inter homines pacem et charitatem, maxime indiget humana societate ad congruam hujus vitæ conservationem; ergo actu subjici potest, et non esse liberum juri naturæ haud repugnat. *Prob. C.* Quam parum communitas sine pace et justitia, tam parum pax et justitia sine gubernatore, qui potestate præceptiva et coactiva polleat, conservari potest, prout testantur Scriptura S. Prov. 11. 14. *ubi non est gubernator, populus corruet*, S. Aug. et D. Thom., Philosophus, et ipsi adeo Ethnici : cum talis communitas esset corpus sine capite, navis sine rectore, exercitus sine duce; ergo inæqualitas hominum qua imperantium, qua subditorum adeo non est adversa juri naturæ, ut sicut in statu *conjugali* superioritas mariti, et potestas patria parentis ex jure naturæ oritur, illa saltem in statu *herili* et *civili* inæqualitas juri naturæ sit consentanea.

Prob. 2^a. pars. Libertas christiana est libera servitus, *libera*, quia ex amore et charitate potius, quam ex timore servili, at *servitus* tamen, quia potestatibus sublimioribus subdita propter Deum, cum non sit potestas, nisi a solo Deo; quamvis ergo eximat fideles vel a jugo legis mosaicæ, vel a timore servili, nequiquam vero a justo hominum imperio, divinitus concessa una cum coactione ad vindicanda mala contra pacem, justitiam, aliasque virtutes commissa : vide num. 69. de *lege evangelica*.

Conf. Christus Luc. 20. et Matth. 22. docens : *reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo*; item jubens Matth. 17. pro se et Petro tributum reddi, verbo et facto confutavit errorem *Judæ Galilæi*, qui

teste S. Hier. Christo et Apostolis cœvus multis persuaserat, nullum debere Dominum vocari præter solum Deum, et eos, qui ad templum decimas deferrent, Cæsari tributum non reddere. Idipsum docent Apostolorum principes, PETRUS ep. 1. c. 2. v. 13., PAULUS ad Rom. 13. 1.; item SS. PP., IREN., JUSTIN., AUG., etc.; ergo regimen humanum non repugnat christianæ libertati, quam potius juvat, et cujus defectum supplet per coactionem.

85. *Obj.* Homo natura liber est, nec cuiquam, nisi creatori obnoxius; ergo potestas imponendi leges repugnat ordini naturæ.

Conf. Principatus inter homines ex peccato ortus et per tyrannidem introductus est, uti de NEMROD Gen. 10. 8. dicitur: *ipse cepit esse potens in terra... Fuit autem principium regni ejus Babylon*: et de ALEXANDRO ait LUCANUS, fuisse felicem terrarum prædonem; ergo legitima non est Principum potestas.

R. Homo natura liber est, sicut bona olim natura erant communia; at sicut divisio bonorum non repugnat juri naturæ, ita nec subjectio hominum, quia sicut communitio bonorum non determinate requiritur ad felicitatem naturæ, ita nec libertas hominum; neutra ergo est jure naturæ præcepta. Quin hoc ipso, quod homo vivere velit vitam socialem, ceu membrum societatis subditur ejusdem capiti ac rectori, qui ex officio intendit bonum communitatis: fere sicut uxor marito, filius patri, supposita generatione vel pacto conjugali, subjicitur.

Ad Conf. D. A. Principatus ex peccato ortus est quoad vim directivam N. nam inter Angelos etiam ordo aliquis et principatus est, fuissetque inter homines in statu innocentie aliqua superioritas directiva. Quoad vim coactivam *Tr.* quia ne hæc quidem in peccato fundatur, quamvis pro exercitii sui necessitate præsupponat aliquam deordinationem. Cæterum potestas regia *per se* nec est a tyrannide, neque cum tyrannide, ut videre licet in Israelitarum Regibus, et ante istos in MELCHISEDECH, JOB, ABRAHAM et aliis; ab auctoritate paterna initium duxisse videtur regia paternæ tunc simillima. Equidem per vim et injuriam primus vicinas ditiones invasisse dicitur NEMROD, cujus ambitionem multi exinde sunt imitati; verum ea cupiditas et iniquitas est ex abusu regie dignitatis, ad intrinsecam ejus rationem non pertinens.

Inst. 1. S. Aug. L. 19. de Civ. expendens illa verba Gen. 1. *faciamus hominem... ut præsit piscibus maris, volatilibus cæli, bestiis terræ...* rationalem factum ad imaginem sui, inquit, noluit Deus nisi irrationalibus dominari, non hominem homini, sed hominem pecori. GREG. M. L. 21. *Moral.* c. 10. docet, homines cunctos natura æqualiter genitos, diversitatem accepisse ex vitio; ergo contra creatoris voluntatem ipsamque naturam est suprema auctoritas.

R. N. C. Nam 1º. S. Aug. non loquitur de potestate Principum in subditos, sed de dominorum in servos dominatu; *conditio servitutis*, inquit, *jure intelligitur imposita peccatori*. Deinde non ait hunc dominatum esse contra creatoris voluntatem supposito peccato, sed tantum contra primam ejus intentionem ante peccatum; addit quidem, homines magis *pastores pecorum*, quam *reges hominum* fuisse constitutos, ut hinc insinuaret Deus, quid ordo postularet creaturarum, et quid etiam meritum exigeret peccatorum: verum non agit de dignitate regia, sed de illius abusu, quo principes quidam sub-

ditos suos instar mancipiorum habent, contra quem abusum L. 5. c. 12. dixerat: *Rex dicitur a regendo et consulendo, non a regnando et dominando.*

2º. S. GREG. vel de eodem abusu loquitur, cum ibidem dicat: *nam contra naturam superbire est, ab æqualibus (natura et specie humana) velle timeri; aut intelligit principatum non simpliciter cum vi dirigendi, sed adjuncto terrore et vi cogendi, quam peccatum efficit necessariam.*

Inst. 2. Regnare et leges ferre, solius Dei est, 1. Cor. 8. 6. *unus Dominus, Jacob. 4. unus est enim legislator et judex; hinc Osee 8. 4. dicitur: ipsi regnaverunt, et non ex me: principes extiterunt, et non cognovi eos; ergo nulla est inter homines regnandi potestas nec participata, quia 1. Cor. 7. 23. ait Apost., pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.*

R. 1º. D. A. Regnare cum suprema et independenti potestate C. cum potestate divinæ subdita N. Dei solius est, regnare legesque condere potestate sibi propria et essentiali a nemine accepta, nemini obnoxia; is primi textus est sensus, idem et secundi, statim enim additur: *qui potest perdere et liberare, in æternum scilicet.* Præterea *to unus* non tam singularitatem, quam identitatem judicis ac legislatoris significat, ad excludenda temeraria hominum judicia; unde subditur: *tu autem quis es, qui judicas fratrem tuum?* OSEAS loquitur de Regibus Israel præter voluntatem Dei introductis, quos sibi populus contra primam Dei institutionem per rebellionem constituerat: vel *to non regnare ex Deo*, idem est, ac non regnare secundum voluntatem Dei, aut non ex ordinatione Dei, sed ex mera permissione, quæ quidem de omnibus tyrannis, Regibus iniquis, aut ineptis ad regnandum applicari possunt: vel denique increpantur Reges Israel, quod regia potestate abuterentur ad populum avertendum a Deo ad idola, hoc quippe est *regnare non ex Deo*, et statim additur: *argentum suum et aurum suum fecerunt sibi idola, ut intererent.*

R. 2º. N. C. Nam Apostolus 1. c. jubet, homines sub alterius potestate constitutos non hominibus propter homines, sed in hominibus Christo servire qui tanto nos pretio redemit, ac sibi mancipavit: aut eos, qui libertate fruantur, deferret ab ea cuiquam obstringenda propter salutis pericula et impedimenta, quæ præsertim id ætatis ex conditione servitutis nascebantur.

86. *Dico III.* Potestas legislativa seu politica seu ecclesiastica perseverat etiam in improbis.

Prob. 1ª. pars. Apostolus ad Rom. 13. jubet obtemperare hominibus in potestate constitutis, qui tunc temporis erant infideles: talibus etiam in Christianos sævientibus parebant summa religione Christiani in omnibus, quæ divinæ legi non adversarentur. Similiter in antiqua lege Regibus a morum atque etiam a fidei rectitudine deflectentibus sua permanebat auctoritas; et ante datam legem JOSEPH Gen. 47. PHARAONI idolorum cultori terras Ægypti fecit tributarias; ergo.

Conf. Bono publico et communi capitaliter repugnat, ut potestas illa pendeat a fide vel moribus Principum, quia cum alterius mens et animus nemini pateat, vix ullum valere præceptum constaret, si illorum validitas ex legislatoris fide ac moribus suspensa esset.

Prob. 2ª. pars. Ecclesiasticam potestatem quæcumque Scripturæ loca adstruunt, eam sine ulla exceptione, sine apposita prohibitis conditione stabi-

liunt; ergo hæc non est apponenda. *Prob. C.* Restrīgenda non sunt sacri textus testimonia, quæ restringi non postulat vel auctoritas, vel manifesta ratio, neque etiam aut alia Scripturæ loca, aut Traditio, aut Ecclesiæ praxis vel definitio significat esse restringenda; quin potius restrictioni huic adversantur; ergo potestas ecclesiastica talis non est, quæ nequeat in improbis permanere, aut per improbos rite valideque exerceri: non enim e re Ecclesiæ est, ut Pastorum auctoritas per improbitatem ipsorum extingatur, tum quia regimen ejus non foret satis conspicuum, tum quia spernendarum Ecclesiæ legum frequens prætextus occurreret.

Conf. Matth. 23. ait Christus: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei; omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, servate et facite; secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, et non faciunt;* ergo cathedræ, h. e. docendi et præcipiendi auctoritas non minuitur per improbitatem insidentium cathedræ. Quamvis autem de antiquæ legis Pontificibus ac ministris sermo sit; ea tamen quoad nostros ratio valet. Adde censuram hujus articuli, qui est WICKLEFFI 15., et a Constantiensi Synodo Sess. 8. reprobatus: *Nullus est Dominus civilis, nullus Prælati, nullus Episcopus, dum est in peccato mortali.*

87. *Obj. Eccli. 10.* dicitur: *regnum a gente in gentem transfertur propter injustitias;* ergo mali Principes amittunt potestatem politicam; imò non potest Deus hanc improbis potestatem tribuere, tum quia sunt inimici Dei, tum ne abusum potestatis approbare videatur: propterea SAUL ut malus evasit, a Deo reprobatus est, 1. Reg. 13.; ergo carent potestate, quæ non est nisi a Deo.

R. N. C. Nam 1º. textus citati sensus est, divinam efficere providentiam, ut contra injustos dominatores ingruant hostes, qui devictos regno ejiciant. 2º. Deus etiam inimicos suos muneribus et donis afficit, Matth. 5. 45. *solem suum oriri facit super bonos et malos etc.* 3º. Improbi etiam potestate sua recte uti possunt, eaque non conceditur a Deo, ut illa abutantur, sed ob fines dignos sapientia, bonitate ac justitia divina. Demum a SAULE non valet argumentum ad cæteros, tum quia SAUL fuerat a Deo proxime Rex electus, non ita cæteri: tum quia SAUL etiam diu, postquam factus fuit improbus, regnare perstitit: tum quia nisi Deus ita expresse statuisset, licisset nemini SAULIS auctoritati propter ejus improbitatem se subducere, atque ipse DAVID divinitus illi designatus successor aggressus non est eum throno deturbare.

Inst. 1. Quæ sunt, a Deo ordinata sunt, ad Rom. 13.; ergo impiorum potestas non est a Deo: unde Apostolus obsequium erga tales Principes solum commendat, vel ut evitentur majora incommoda, vel tanquam aliquid perfectius, non vero illud imperat.

R. Ad 1. Ea lex, quam nonnulli afferunt, nec Vulgatæ, nec græcis Codicibus consonat, utrobique sequitur: *quæ enim sunt (potestates) a Deo ordinatae sunt;* ita legendum esse patet tum ex serie, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, tum ex circumstantiis temporum in quibus ea jubebat Apostolus, cum scilicet Principes et Magistratus essent infideles. Itaque non a vita Principum inordinata, sed a Deo pendet Principum potestas, in qua nihil inordinatum.

Ad 2. N. A. Utraque interpretatio evértitur, tum per contextum: *necessi-*

tate igitur subditi estote; infert Apostolus, *non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam;* tum Christianorum praxi, qui persecutionum tempore facile potuissent in Principes Religionis hostes rebellare, stragemque imperio inferre, ut testantur TERTULL. Apolog. c. 33., et S. GREG. Naz. orat. 3. in Julian. Apost.

Inst. 2. S. AUG. L. 19. de Civ. c. 21. negat apud infideles posse esse justitiam, jura, verum populum aut rempublicam; ergo per infidelitatem amittitur suprema potestas: hæc enim improborum potestas bono communi nequaquam conducit.

R. N. C. Nam 1º. S. Doctor, ut sæpe alias, intelligit veram justitiam, vera jura ea, quæ ad æternam vitam perducant, uti L. 4. cont. Julian. c. 3. — 2º. Multo minus bono communi conducit, ut ex privata Principis probitate ac fide pendeat suprema potestas: cui enim perdito civi ac novarum rerum cupido non promptum sit, hoc vel illud Principis vitium suæ perduellioni prætexere?

Inst. 3. Potestas ecclesiastica est *supernaturalis;* ergo in improbis non perseverat: est ad regendam *Christi sponsam;* ergo inimicis Christi ea non conceditur: est in *ædificationem,* sed in improbis potius foret ad destructionem; ergo per improbitatem ea deperditur.

R. N. C. Tum quia supernaturalia dona illa, quæ vocantur gratis data, h. e. quæ sunt in aliorum magis quam habentis utilitatem, non amittuntur per peccatum; ejusmodi autem donum est potestas ecclesiastica: tum quia Christus in utilitatem suorum etiam inimico uti potest: tum quia malus etiam legislator potest commissa sibi potestate non abuti; certior autem foret pernicies, si justa etiam peccatorum imperia detrectare licitum esset. Non famen negandum, quin probis et justis *convenientius* conferatur ecclesiastica jurisdictio, cum res integra est.

Inst. 4. Saltem per *heresin* aut *infidelitatem* amittitur ecclesiastica potestas; ergo.

R. 1. De hæresi vel infidelitate *mere interna* hoc dici non potest ob easdem rationes, quæ probant potestatem illam non amitti per quodcumque aliud mortiferum peccatum. 2. Si hæresis vel infidelitas *externa* quidem sit, sed *occulta* maneat, probabilius quoque est, non propterea jurisditionem amitti; equidem in excommunicationem incurrit, at postulat tamen bonum Ecclesiæ, ut, quamdiu *occulta* manet hæresis, censuræ hujus suspendatur effectus quantum ad jurisditionis amissionem: nisi dicere malis, ipsam interire jurisditionem, valere tamen illius actus, eo quod Ecclesia illam ad actus ejusmodi transeunter conferat, aut suppleat ejus defectum, quod nonnulli asserunt. 3. Si hæresis vel infidelitas fuerit non tantum externa, sed *manifesta* etiam, v. g. in Episcopo, iterum distinguendum videtur: aut enim is toleratur, aut non toleratur: si *secundum*, jurisditione spoliatur saltem vi excommunicationis huic crimini annexæ: si *primum*, vel ex tacito Ecclesiæ consensu suspensus remanet excommunicationis effectus quoad jurisditionis privationem, vel certe jurisditionis defectus ab Ecclesia suppletur saltem quoad acta ex jurisditione pendencia, quæ cedunt in gregis innocui commodum et favorem. Alterutrum fieri videtur exposcere pietas Ecclesiæ et fidelium, quibus non alter præficitur pastor, necessitas longe præpollens ratione,

quæ adduxit Ecclesiam, ut in Constantiensi Concilio permetteret communicationem cum excommunicatis *non denunciatis*.

Inst. 5. Fides est fundamentum spiritualis ædificii; ergo et spiritualis potestatis: atque ideo negant SS. PP., hæreticis esse posse in Ecclesia jurisdictionem: S. CYPR. ep. ad Magnum ait: *Dicimus omnes omnino hæreticos et schismaticos nihil habere potestatis ac juris*: S. COELESTIN. I. ep. ad clerum et populum Constantinopolitanum, inquit: *Si quis ab Episcopo Nestorio, aut ab aliis, qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus est, vel exutus, seu antistitis seu clerici dignitate, hunc in nostra communionem et durasse et durare manifestum est, nec judicamus eum remotum: quia non poterat quemquam removere ejus sententia, qui se jam præbuerat ipse removendum*; quæ verba tanquam regulam ab Apostolica Sede sancitam refert NICOLAUS I. ep. 7. ad Mich. Imp.; ergo invalidi sunt hæreticorum actus juridici.

R. *Ad 1. D. A.* Fides est fundamentum spiritualis ædificii, h. e. internæ justitiæ ac donorum, quæ illam comitantur C. h. e. donorum et gratiarum, quæ per se spectant ad salutem cæterorum N. ad hæc enim seu recipienda seu retinenda sufficere potest baptismi character.

Ad 2. D. A. SS. Patres negant jurisdictionem posse competere hæreticis ab Ecclesia rescissis C. in Ecclesia adhuc aliqua ex parte hærentibus, ut sunt hæretici occulti, atque etiam publici, sed tolerati N. Nihil contra probant allati textus: S. CYPR. loquitur de hæreticis et schismaticis in separata secta constitutis, eoque argumento utitur ad firmandam suam opinionem de illis iterum baptizandis, cum redeunt ad Ecclesiam: S. COELESTIN. pronuntiat quidem, invalidos fuisse jurisdictionis actus a NESTORIO ejusque sequacibus tentatos; sed 1º. non loquitur de actibus illis, qui erant in gregis commodum et favorem, sed de iis tantum qui erant a coactiva potestate: 2º. declarat tempus, ex quo cœperunt irriti esse actus isti, non esse illud, quo eorum auctores male de fide senserunt, sed illud, quo perversa sensa prædicare cœperunt, quod manifestationem hæresis indicat.

ARTICULUS II.

DE POTESTATE LEGISLATIVA CIVILI.

88. *Dico.* Princeps politicus, aut qui in republica gaudet suprema auctoritate, habet potestatem ferendi leges civiles ac politicas.

Prob. 1. ex Script. Prov. 8. *per me Reges regnant, et legum conditores justa decernunt*; Matth. 22. Christus de tributis ex Principis lege pendendis, *reddite*, inquit, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari*; ad Rom. 13. Apostolus, *omnis anima*, inquit, *potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas, nisi a Deo; quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*; ergo Principum, seu supremæ in republica auctoritatis potestas a Deo manat, atque ad sancendas leges extenditur.

Prob. II. Ex Traditione. S. JUSTIN. Apol. 1. ad Antonin. Imp. *vectigalia sane*, ait, *et collationes eis, qui a vobis ordinati sunt, exactoribus præ omnibus ubique inferre contendimus, quemadmodum a Christo sumus instituti*.

TERTULL. in apologet., Orig. L. 1. et 9. cont. Celsum, cæterique christianæ Religionis defensores ipsos ejusdem Religionis hostes ac persecutores appellant ceu testes constantiæ et alacritatis fidelium in legibus ejusmodi observandis.

Prob. III. Ex ratione. In omni perfecta societate necesse est, supremam esse illius gubernandæ potestatem, sive in uno positam, sive in pluribus: atqui unus ex actibus potestatis illius maxime necessariis est legum latio; ergo necesse est, in societate perfecta esse legiferam potestatem. *Maj.* evidens est ex natura societatis; *min.* quoque ex dictis exploratam habet veritatem. Hæc vero potestas perseverat in christianis Principibus: namque Principes, cum se ad Christum adjunxerunt, eo, quo antea gaudebant, jure non sunt spoliati: tum quia id minime æquum fuerit, cum potius reverentia et obsequio digniores per accessum ad fidem evaserint, juxta illud 1. Tim. 6. *qui fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt, sed magis serviant, quia fideles sunt et dilecti*: tum quia vehementer id obfuisset propagandæ fidei: tum quia inter Christianos perseverat potestatis istius necessitas, uti etiam observat AUG. L. 19. de Civ. c. 17. *politici regiminis finis est pax et concordia in rebus ad mortalem vitam pertinentibus, quæ pax etiam Christianis hanc vitam agentibus est necessaria*.

89. *Obj. I.* Potestas legifera civilis vel est in *singulis*, vel est in *communitate*: non 1º. quia singuli non sunt cæteris superiores, nec quisquam ex natura rei habet jus imperandi: non 2º. alioqui leges ab universis ferrentur, quod inauditum est; ad hæc communitas neque a seipsa id juris habet, neque a Deo concessum legitur; ergo nullatenus est in omnibus ea auctoritas.

R. *N. m. quoad 2. part.* Homines ad socialem vitam a Deo conditi sunt: vitæ autem societas nec commoda, nec justa, nec firma permanebit, nisi in unum finem et in unum corpus politicum conveniat frequens hominum multitudo: in ea multitudine non ordo, non concordia vigeat, nec finis communis obtinebitur, quin eidem regimini legibusque iisdem pareatur; ergo ex rei naturâ in communitate residet legifera potestas. Quia tamen hæc ab universa multitudine exerceri vix potest, ex communi consensu transfertur in aliquem unum, aut in aliquos vel plures vel pauciores pro modo ac specie regiminis, quod eligere placuerit; hinc

R. *Ad 1. N. seq.* Leges erunt proxime a Principe vel a Magistratu, in quem translata fuerit summa potestas.

Ad 2. seq. Ea potestas est ab auctore naturæ Deo, quatenus hominem fecit sociabilem, et societatem ipsam constitutam sequitur ex natura rei potestas ejusmodi; nec est necesse usquam scriptum esse, quod a natura ipsa dicitur.

Inst. 1. Sequitur, eam potestatem derivari *ex consensu singulorum*, qui in societatem conveniunt; sed hoc repugnat Apostolo ad Rom. 13. *non est potestas, nisi a Deo*; repugnat et *rationi*, quia ab hominibus nequit esse auctoritas ulciscendi privatorum injurias, obligandi in conscientia, pœnis ipsaque morte mulctandi; ergo.

R. *N. seq.* Equidem supponitur libera hominum potestas, qua in unam corporis politici compagem coeant; at constitutæ societati ex natura rei adhæret legum ferendarum potestas, per hoc ipsum a Deo proveniens, quod homines Deus ad societatem aptos condiderit, ad eum fere modum, quo

matrimonium non initur, nisi ex conjugis utriusque consensu, quo semel emisso ex natura rei divinaque voluntate talis existit vinculi firmitas, quæ humana auctoritate resolvi non potest.

Inst. 2. Juxta hanc expositionem dicendum erit, communitatem nunquam suprema et legifera potestate spoliari posse: ab hominibus esse regiam dignitatem, non a Deo, et communitatem esse superiorem Rege: atqui *primum* adversatur experientiae, et *secundum* Scripturæ; ergo.

R. *Ad 1. N. seq.* Potest enim communitas seipsam exuere illa potestate, et sui regendæ arbitrium transferre in alterum, sive per electionem capitis alicujus, aut in tempus, aut in perpetuum, sive per spontaneam accessionem ad majus aliquod imperium, cujus legibus tanquam pars regi ac vivere incipiat; potest item in pœnam alicujus delicti v. g. injuste suscepti belli, ea potestate privari victoris arbitrio, et tunc censetur virtualiter consensisse in sui juris translationem, cum sese exposuit periculo eorum, quæ nata sunt sequi ex bello injuste suscepto.

Ad 2. N. seq. Nam potestas, quæ conceditur Regi, secundum se est a Deo *mediate* (*proxime* autem, ubi Deus ipse Regem constituit, uti apud Israelitas) quia sunt a Deo tum *natura*, quæ inclinât homines ad societatem, tum *recta ratio*, quæ persuasit efficere Principem vel Magistratum reipublicæ, a quo regatur. Quamvis ergo hominum fuerit, supremam auctoritatem sub hac vel illa forma determinare, et in hunc vel illum transferre; tamen posito eorum consensu is, in quem translata est, fit communitate superior, sicut homo fit homine superior, si hic illi in servum se venundedit.

90. *Obj. II.* Saltem Magistratus aut Principis arbitrium sine legibus erit sufficiens ad communitatem continendam; ergo necesse non est ejus auctoritati legiferam annecti potestatem.

R. *N. A.* Societas hominum *per se* diu constare nequit sine legibus, licet ex accidenti ob Principis alicujus virtutem et sapientiam ac populi exiguitatem id aliquando contigerit, uti de primis Regnis cogitari potest, et Livius L. 3. testatur de initiis reipublicæ Romanæ: quapropter legislatio, ut per se necessaria, regis aut supremæ auctoritati annexa est.

Inst. Invigilent Principes *naturalium legum* observationi, et florebit respublica: ergo positivis legibus, earumque ferendarum potestate opus non est.

R. *N. A. 1º.* Quia in applicandis aut conciliandis nonnullis naturæ legibus occurrit interdum difficultas, quæ positivarum duntaxat legum determinatione tolli potest: sic oportuit definiri tempus, intra quod ii, qui rei ab altero possessæ dominos se contenderint, possent suum sibi jus titulis certisve argumentis demonstratum vindicare, et ultra quod bonæ fidei possessores pacifica possessione non possent exturbari: ne fieret aut contra eam naturæ legem, quæ vetat rei dominum invitum, aut sine justa causa spoliari; aut contra alteram, quæ prohibet, ne bonæ fidei possessores possent in infinitum dejici diuturna et pacifica possessione, atque nullus litium sit finis.

2º. Quia sunt quidam usus communi bono valde conducibiles, qui ad naturæ legem non pertinent, ut feuda, census annui et similia, quæ humanis legibus dirigi necesse fuit.

3º. Quia lege naturæ nullæ temporales pœnæ sceleribus decernuntur, quibus tamen solis improbi solent coerceri.

91. *Observe.* In Imperio Romano-Germanico leges universales civiles fert Imperator cum consensu statuum: Status imperii etiam soli condunt leges seu statuta particularia pro suis territoriis; hinc jus civile dividitur in publicum et privatum.

Jus civile publicum de causis publicis ad publicam utilitatem directe, principaliter et immediate est constitutum: concernit sacra, sacerdotes et magistratus: continetur *recentius* saltem *Aurea Bulla* de electione Imperatoris et juribus Electorum; *Pace publica profana* a Maximil. I. an. 1495. stabilita, et a successoribus renovata pro tranquillitate publica, atque indemnitate Statuum ac subditorum Imperii; *Ordinatione camerae et judicii imperialis aulici*, potissimum erecta ad justitiam Statibus ac subditis Imperii administrandam in controversiis a tribunali inferiore non decisis; *Pace religiosa* et Osnabrugo-Monasteriensi; *Capitulatione casarea* seu conventionione, qua Imperator electus ante inaugurationis solemnia certas condiciones sibi propositas acceptat juratus; *Recessibus imperii*, sive Decretis comitialibus, quæ sub finem comitiorum a Statibus et Imperatore concluduntur. Legibus hujusmodi publicis omnes Status imperii ac subditi obligantur, etiam Principes ecclesiastici, qui ob acceptas ab Imperatore in feudum integras provincias vasalli sunt. Atque ex his videtur Imperium nostrum habere formam Monarchiæ certis pactis et receptis usibus temperatæ.

Jus civile privatum auctoritate Principis secularis conditum, ad singulorum civium utilitatem temporalem immediate, principaliter ac directe ordinatur. Plura de jure civili vide in *Tr. de Princip. Theol.* num. 240. et apud Jctos.

ARTICULUS. III.

DE POTESTATE LEGISLATIVA ECCLESIASTICA.

92. *Nota.* Potestas vere legislativa dicit potestatem tum *præceptivam*, h. e. imponendi obligationem et obedientiæ necessitatem, tum *coactivam* in violatores legum etiam invitos: nam sine hac illa nec utilis, nec satis efficax, imo futilis esset gubernatio; unde Philosophus L. 10. *Ethic. c. 9.* docet: *lex est sermo ab aliqua prudentia ac mente profectus, vim habens cogendi.* Potestas jurisdictionis ecclesiasticæ alia est pro foro interno v. g. pœnitentiæ, alia pro foro externo ad gubernandam Ecclesiam, seu corpus Christi mysticum a statu politico contradistinctum; de hac duntaxat quæstio est, et quidem dogmatica contra hæreticos: nam præter AERIUM, WALDENSES etiam, WICLEFF, HUSS, LUTHERUS, ANABAPTISTÆ, TRINITARIUM, MELANCHTON, CALVINUS, MARSILIUS PADUANUS etc. denegarunt Christi Ecclesiæ potestatem ferendi leges, quæ fideles obligent in conscientia, ideo ab Ecclesia in variis Conciliis damnati. LUTHERUS adeo totum jus canonicum publice combussit: CALVINUS Pontificem et Episcopos dixit esse tyrannos et carnifices conscientiarum: MARSILIUS docens jejunia Ecclesiæ non esse servanda, negat omnem aliam potestatem, quam prædicandi et administrandi sacramenta, a Christo concessam Ecclesiæ, vultque clericos et Prælatos Ecclesiæ jurisdictioni Principum quoad omnia subjectos. In Galliis nonnulli innovarunt eundem errorem, quem itidem secutus in Anglia HENRICUS VIII. edito libro potestatem ecclesiasticam